

Г. С. Поліщук

Кримінально-виконавче право

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО – самостійна галузь права, що врегульовує суспільні відносини, які виникають у зв'язку з виконанням усіх видів кримінальних покарань, а також порядок діяльності органів і установ виконання покарань, участь громадськості у виправленні засуджених.

К.-в. п. регламентує порядок і умови виконання (відбування) кримінал. покарань; відносини, що виникають під час підготовки засуджених до звільнення та здійснення контролю за їхньою поведінкою після звільнення; пов'язані із забезпеченням життєдіяльності засуджених (матеріал.-побут. і мед.-сан.); організацію діяльності та взаємодією органів і установ виконання покарань (встановлення внутр. розпорядку, порядок взаємин засуджених й адміністрації тощо); участь органів держ. влади та місц. самоврядування, ін. органів і громад. об'єднань у здійсненні контролю та нагляду за діяльністю органів і установ виконання покарань, а також у виправленні засуджених; відносини між засудженими, яких утримують у слідчих ізоляторах (напр., засудженими, залишеними для виконання госп. робіт) і адміністрацією тощо.

Юрид. підставою виникнення кримінал.-виконав. правовідносин є обвинувачув. вирок суду, який набув закон. сили; суб'єктами цих правовідносин – з одного боку, засуджені, з ін. – органи й установи виконання покарань в особі їхніх адміністрацій. Принципи К.-в. п. (керівні правові ідеї, у яких виражено позицію держави щодо злочинців і покарання як засобу запобігання злочинності у суспільстві) відображають осн. правові погляди держави на характер кримінал.-виконав. права і регулювання сусп. відносин при виконанні кримінал. покарань.

До них належать: заг.-правові принципи законності, демократизму, гуманізму; міжгалуз. принципи невідворотності відповідальності та її індивідуалізації; галуз. принципи психол.-пед. обґрунтованості заходів карально-виховного впливу, їхньої диференціації стосовно різних категорій засуджених, провід. ролі праці у системі засобів виправлення та перевиховання засуджених та ін. Мета К.-в. п. – захист інтересів особи, суспільства та держави шляхом забезпечення виконання покарання; створення таких умов, за яких воно

виконувало б свою гол. місію – виправлення засуджених. Осн. завдання К.-в. п.: визначення принципів виконання кримінал. покарань, правового статусу засуджених, гарантій захисту їхніх прав, закон. інтересів та обов'язків; порядку застосування до них заходів впливу з метою виправлення і профілактики [асоціальної поведінки](#); системи органів і установ виконання покарань, їхніх функцій та порядку діяльності; нагляду й контролю за виконанням кримінал. покарань, участі громадськості в цьому процесі; регламентація порядку й умов виконання та відбування кримінал. покарань; звільнення від відбування покарання, допомоги особам, звільненим від покарання, контролю і нагляду за ними.

Система К.-в. п. становить науково обґрунтовану класифікацію правових норм, що передбачає їхній розподіл на заг. і особл. частини, а також на правові інститути за ознакою предмет. регулювання. У Заг. частині подано норми та положення, які застосовують до усіх або більшості правових інститутів галузі. Серед них – інститут правового статусу засуджених, системи органів і установ виконання покарань, нагляду й контролю за виконанням кримінал. покарань, участі громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.

Особл. частина врегульовує відносини, пов'язані з порядком і умовами виконання та відбування кримінал. покарань усіх видів, і охоплює інститути виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (у вигляді громад. робіт, штрафу, виправ. робіт та ін.); виконання покарань у вигляді позбавлення волі на певний строк або довіч. позбавлення волі. Крім того, вона регламентує відносини, тісно пов'язані із згаданими правовими інститутами і похідними від них: звільнення засуджених від відбування покарання, допомоги особам, звільненим від відбування покарання, контролю та нагляду за ними тощо.

Джерела К.-в. п. – різні за походженням та юрид. силою нормативні акти, зокрема міжнар.-правові, імплементов. у нац. законодавство (Міжнар. пакт про громадян. та політ. права 1966, Конвенція про передачу засуджених осіб 1983, Конвенція проти катувань та ін. жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання 1984 та ін.). Певний вплив на нормотворчу та правозастосовну практики мають правила-рекомендації з питань виконання покарань і поведження з в'язнями, розроблені органами ООН і Ради Європи: Мін. стандартні правила поведження з в'язнями 1955, Європ. пенітенціарні правила 1987, Осн. принципи поведження з в'язнями 1990. Використання цих та ін. документів сприяє розвиткові К.-в. п. України з урахуванням у ньому позитив. досвіду поведження із засудженими та організації процесу виконання покарання, набутого в ін. країнах.

Основу кримінал.-виконав. законодавства України становить прийнятий ВР 2003 (набрав чинності з 1 січня 2004) Кримінал.-виконав. кодекс України – спец. профіл. законодав. акт,

що акумулює осн. масив норм, які регулюють кримінал.-виконавчу сферу правовідносин (до цього діяв Виправно-труд. кодекс України). Він поділяється на Заг. й Особл. частини та Прикінц. положення. У Заг. частині визначено мету, завдання, чинність, джерела кримінал.-виконав. законодавства України; правовий статус засуджених; органи й установи виконання покарань; особливості нагляду та контролю за виконанням кримінал. покарань; участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.

Особл. частина регламентує порядок та умови виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі (обмеження прав, штрафи, конфіскація, дисциплінарні покарання тощо); порядок та умови виконання покарання у вигляді позбавлення волі (режим у колоніях і засоби його забезпечення, умови відбування покарання в колоніях, праця засуджених, вихов. вплив, особливості відбування покарання в колоніях різних видів, особливості відбування покарання у вигляді позбавлення волі засудженими жінками та неповнолітніми); виконання покарання у вигляді довіч. позбавлення волі; звільнення від відбування покарання; допомогу особам, звільненим від відбування покарання, контроль і нагляд за ними.

Рекомендована література

1. Кримінально-виконавче право України: Підруч. К., 2010.

Покликання на статтю:

Кримінально-виконавче право / Г. С. Поліщук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-1046>

2001-2023 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).